

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Анна Славчева Кръстева,

Нов Български университет, Департамент Политически науки

за докторската дисертация „Ролята на интернет технологиите и социалните мрежи за гражданското участие в България: на примера на протестите юни 2013г - юли 2014г.”

на Константин Петров Павлов

за присъждане на образователната и научната степен “доктор”

по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата

Този текст е написан на “кръстопътя на емоцията и познанието, работата и опита, персоналната история и надеждата за бъдещето. За вас”. Не, ‘този текст’ не е на Константин Павлов, а на автора, който го вдъхновява, стимулира и ръководи – Мануел Кастелс - и е цитат от книгата, най-категорично белязала подхода на дисертацията – ‘Мрежи на гнева и надеждата’. И при К. Павлов, както и при интелектуалния му гуру, емоцията не маргинализира анализа, но и не го напуска напълно, лозунгите не заместват аргументите, но афективността е неизменно измерение на самия предмет на анализа – протести, граждански мобилизации, формиране на нови контестаторни актьори.

Становището е специфичен и по-ограничен жанр и е предназначено да оцени теоретичната и аналитична плътност на изследването и обосноваването на резултатите му. Сред най-съществените позитивни аспекти на дисертацията бих открила:

- Амбициозната хипотеза, която нахвърля организационните, комуникационни и други второстепенни аспекти на влиянието на интернет технологиите върху гражданските мобилизации, и обосноваването на идеята за ‘поява на нов социален актьор – мрежовото социално движение’ (с.18). Авторът основателно се позовава на концепцията на Мануел Кастелс за появата на мрежовото социално движение с двата ѝ стълба, които добре ‘работят’ на избрания от автора български терен от 2013г. : фундаментална криза на политическата легитимност и автономен комуникационен капацитет у гражданите (с.76).
- Убедителният избор на ‘хибридното пространство’ на М. Кастелс като едно от най-евристичните понятия на анализа – миксът на градско пространство и на киберпространство, на символното усвояване на физическото пространство чрез улични протести и окупационни действия, от една страна, и изобретяването на

виртуалното като протестен locus, като пространство на автономия, от друга страна.

- Сред множеството интересни идеи и наблюдения е тази за динамичното и асиметрично отношение глобално-локално в протестите. Авторът илюстрира с данни от социалните мрежи парадоксалната асиметрия на мобилизациите, които трудно се локализируют, а лесно се глобализират: “Протестът #ДАНСwithme трудно напуска София, за да се разпространи в България, но успява сравнително лесно, мащабно и с разнообразни форми на участие да излезе в чужбина” (с.202).
- Голямото предизвикателство на мощни улични мобилизации, които не постигат веднага или никога целите си, е какво да се направи с протестната енергия след пика и/или спирането на протестите. Без експлицитно да го теоретизира, авторът емпирично установява, че една възможна и реализирана в българските условия форма е продължаване на виртуалната контекстаторна комуникация в изграждането на мрежи с леко аморфна и променлива организационна геометрия като ‘Протестна мрежа’. Авторът е силно впечатлен и успява да впечатли и читателите с високата саморефлексивност на активните протестъри: “Активисти ... публикуват множество аналитични медийни материали в опити да дефинират причините, стратегиите, тактиките, политическите цели и възможните последици от протестните действия...” (с.127). Волята и усърдието на най-активните протестъри да бъдат сред първите авторитетни интерпретатори на протестите е изключително интересно наблюдение, което заслужава по-задълбочени бъдещи анализи.
- Разбира се, най-същественото постижение е огромната база данни за е-мобилизации с множество интересни наблюдения и заключения. Сред многобройните примери бих открила един от ключовите резултати - установяването на паралелизъм/ съвпадение между двете редици явления: интензитета и динамиката на уличните протести, от една страна, и интензитета и динамиката на употребата на хаштаговете/интернет активизма, от друга страна (с. 174).
- Авторът търси библиографски баланс между чуждестранни и български автори.

Няма изследване, което освен множеството си позитивни резултати да не оставя и открити въпроси, както и да съдържа известни дефицити и дисбаланси. Бих открила някои от тях.

- Търсен е, но не е напълно убедително постигнат балансът между дескриптивно и аналитично. Теоретичният модел е по-скоро thin, изпъстрен с цитати за дефиниции,

данни и описание на социални мрежи. Авторефератът също би трябвало да е по-концептуален и аналитичен, значително по-кратък и по-малко дескриптивен.

- Невъзможно е да не се отбележи технологичният детерминизъм и оптимизъм. Авторът е положил значителни усилия да се запознае и да ни представи и критични схващания. Морозов е цитиран толкова колкото и Кастелс – това, безспорно, е балансиран подход. Важно е да подчертая, че авторът е напълно свободен да споделя една или друга интерпретация на влиянието на социалните мрежи върху гражданското участие. Тук става въпрос не за оценка на неговите теоретични предпочитания, а за липсата на достатъчна саморефлексивност върху тях. Недостатъчно проблематизираният технологичен детерминизъм има съществени теоретичните импликации, напр. предопределя основни питання, анихилиращи въпросите *дали* и *защо* и съсредоточаващи се върху *как*: “Целта на дисертацията е да установи как формите на гражданско участие са се повлияли от използването на интернет технологии и социални мрежи....” (с.17). Нереклексивният технологичен детерминизъм пронизва текста на всички нива, вкл. прави естествено в очите на автора да изброява на почти цяла страница (с.49-50) в дисертация по социология какви знаци съдържа хаштагът.
- Авторът осъзнава предизвикателствата на епистемологичната дистанция спрямо предмета на изследване на своето двойствено битие като активен протестър и изследовател на протестите. Тази двойственост не е системно и убедително преодоляна. Ще посоча само два примера. Първият е по отношение на саморефлексивността, която авторът със страст търси у гражданските актьори, които анализира, и по-малко вгражда в собствената си теоретична канава. Вторият пример е парадоксален, защото се изразява в излишно ограничаване валидността на ключови заключения; “Така се налага заключението, че „Протестна мрежа“ се вписва в зададената рамка от Мануел Кастелс за мрежово социално движение” (с.202). Емпиричното изследването подкрепя по-широко разбиране за мрежовия контестаторен субект от Протестна мрежа, но zoom-ът върху последната придърпва асиметрично разбирането на мрежовата контестаторност към една от нейните прояви.
- ‘Timeless time’ е вдъхновяващо понятие на М. Кастелс. С него той концептуализира специфичната полифонична трансисторическа темпоралност на протестите. Ако го споменавам, то не е, за да го препоръчам на автора, а за да обърна внимание на един от дефицитите на изследването, а именно времето на конституиране на предмета на изследване. В избрания подход Интернет ‘убива’ историчността: протестите лято

2013-лято 2014г. се явяват *ex nihilo*. Тази липса на историческа перспектива подкова солидността на изводите по отношение на двете ключови идеи на изследването - за ролята на социалните мрежи в гражданските мобилизации, и за възникването на колективния мрежови протестен актьор. Не узнаваме дали социалните мрежи са били използвани при предишни форми на граждански протести, например при зелените мобилизации, и няма как да преценим доколко мрежовия протестен актьор на 2013г. иновира и/или доразвива акумулиран граждански опит.

Списъкът и на силните, и на по-проблематичните страни на изследването би могъл да се продължи, по-същественото е, че първите преобладават над вторите.

Въпрос

Бих поканила автора да поразсъждава по следния въпрос:

- Според теорията, социалните движения – и класически, и нови– се характеризират с продължителност и устойчивост във времето. Как се прилага тази фундаментална характеристика към изследвания случай на #ДАНСwithme?

Авторът би могъл да вземе отношение към въпроса по време на защитата, а би могъл и да го разгледа като възможна насока на продължаване и задълбочаване на изследването.

Оценка на личния принос на кандидата

Списъкът с приноси коректно очертава основните резултати в дисертацията. Първият и вторият би трбвало да се обединят; емпиричното твърдение в третия трябва да се концептуализира.

Приносите са лични и емпирични.

Бих обобщила резултатите в две групи: натрупана е значителна база данни за он-лайн протестни мобилизации, обработена и анализирана с разнообразни методи, интерпретирана от автора и отворена за бъдещи интерпретации от него и от други изследователи; верифицирана и потвърдена чрез изследване на българските протести от 2013 г. е концепцията на Мануел Кастелс за появата на нов тип колективен контестаторен субект – мрежовото социално движение.

Много съществено е, че резултатите от изследването вече са представени на националната и международната академична общност под формата на редица публикации на български и английски език – 3 самостоятелни и 7 в съавторство. Тази продуктивност значително над-

хвърля обичайната за докторанти и свидетелства за интерес на научната общност към темата и резултатите от изследването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Направено е солидно емпирично изследване със собствени резултати и приноси, което ми дава основание да предложа с убеденост присъждането на образователната и научната степен “доктор” по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за култураата

22 април 2019г.

Изготвила становище:

проф. д-р Анна Кръстева